

TENTATIO.

1. Tentationem serpentis, qua Eam ad peccandum induxit per suggestionem tantum internam erronee putat Cajetanus, lib. 4, cap. 4, num. 2. 325
Fuisse externam, et per auditum corporis factam, communis, et vera sententia, a num. 3. 326
2. Tentari non possent homines a dæmone in statu innocentiae per solam phantasiæ mutationem, ibid., num. 8. 327
3. Cur tentaverit dæmon vero potius, quam ficto animali, num. 16. 330
Vide etiam SERPENS.
4. Adamus non fuit immediate a serpente tentatus, lib. 4, cap. 3, num. 6.
Sed ab Eva, num. 7.
5. Eva dum tentaret Adamum narravit promissiones sibi a serpente factas, ibid., a num. 9.
6. Tentationis Adami ordo, ibid., num. 9.

VACUUM.

- Vacuum extra cœlum nunc creatum nec datur, nec ante mundi creationem in spatio imaginario dabatur, lib. 1, cap. 2, num. 8. 11
Potest tamen divinitus intra cœli habitum dari, ib. 11

VEGETABILE.

1. Vegetabilia actu et in propria specie, non tantum in semine, tertio die creata, lib. 2, cap. 7, a n. 2. 140
2. Vegetabilia post segregationem aquarum cur producta, ibid., num. 5. 141
A Deo immediate tanquam a causa totali, ex terra producta sunt, num. 7. 142
3. Vegetabilium, quæ species tertio die productæ, num. 8. 142
Quot eorum species, et in quibus regionibus, ibid. 142
4. Vegetabilia nociva et venenosa, non nisi post Adæ peccatum et in ejus poenam producta esse qui velint, num. 9. 143
Oppositorum verius quoad venenosa, num. 10. 143
Quoad tribulos et spinas, num. 11. 143
5. Quæ vegetabilia sint hoc die tertio producta in actu, quæ in potentia tantum, eodem num. 11. 143
6. Vegetabilia nociva non fuissent in paradyso, Adamo ibi non peccante, num. 14. 144
7. Vegetabilia quo in statu, augmento, seu dispositione fuerint creata, num. 16. 145

FINIS.

INDEX RERUM

VESTES.

1. Vestibus an uterentur homines in statu innocentiae, lib. 5, cap. 6, num. 1. 404

VIA.

1. Via hominem in statu innocentiae, vide INNOCENTIA STATUS, a num. 32.

VIRGINITAS.

1. Virginitas cum matrimonio consummato, neque in statu innocentiae consistit, lib. 5, cap. 2, a n. 3. 385
2. Virginitatem perpetuam in statu innocentiae non potuisse licite servari qui velint, num. 9. 385
Refelluntur, num. 10. 387
3. Virginitate matrimonium in statu innocentiae præstantius futurum verisimile est, num. 11. 387
Oppositorum etiam satis probabile, num. 12 et 13. 388
4. Virginitas in statu innocentiae servata fuit quoad materiale, per occasionem, ibid., num. 14. 389
Non tamè quoad formale, ibid. 389
5. Virginitatem plurimi colerent in statu innocentiae si diu perseveraret, eodem num. 12. 388

VIRGO MARIA, vide MARIA.

VIRTUS.

1. Virtutes omnes morales ordinis naturalis, habuit Adamus in primo instanti concreatas, lib. 3, cap. 11, num. 5. 244
Etiam eas quæ circa proprias passiones versantur, num. 7. 245
2. Virtutes has omnes non solum quoad habitus datas esse, sed quoad aliquos etiam earum actus in Adamo dari tunc potuisse ostenditur, speciatim penitentiam et misericordiam, ibid., num. 10. 246
Item eas quæ Deum respiciunt ut objectum cui, qualis est religio, etc. num. 11. 246
3. Adamus innocens in voluntate habuit virtutem benevolentiae naturalis circa Deum, non solum quoad ejus actum, num. 11. 246
Sed etiam quoad habitum, num. 12. 247
Quid de virtute spei naturalis, eodem num. 13. 247
4. Virtutes morales per se infusas gratiæ comites habuit Adamus in primo instanti creationis, lib. 3, cap. 18, num. 1. 290
Item spei de futura beatitudine, num. 3. 290
Nec non fidem supernaturalem plurimorum mysteriorum, quæ ei ante peccatum sunt revelata, num. 14. 294

VOLATILE, vide AVES.

TRACTATUS TERTIUS.

DE ANIMA.

TRACTATUS TERTIUS.

DE ANIMA.

PROOEMIUM.

1. *Præsentis tractatus introductio, et consecutio ad præcedentem.* — Præsentem tractatum tum ad complementum posterioris partis summæ Theologicæ, in qua versamur : tum etiam ad quamdam reliquæ Theologiæ, quæ de ipso Deo, ut fine ultimo disserit, inchoationem, seu præparationem, non modo utilem, sed etiam necessariam judicavimus. Etenim post absolutam Dei, ut Unus et Trinus est, cognitionem, in priori parte traditam, ejusdem notitiam, ut auctor et gubernator est rerum omnium, in posteriori parte, quam a tractatione de Angelis inchoavimus, tradere proposuimus. Et quoniam ejus omnipotentia, sapientia et majestas in invisibili et visibili mundo, hoc est, Angelis, et sex dierum operibus maxime elucet, ideo in duobus proxime præcedentibus tractatibus de illis disputavimus. Quapropter ad consummandum hoc bipartitum opus, quod de Deo in se spectato, et ut effectore creaturarum agit, operæ pretium est, ut de homine, qui utrumque mundum summatim continet, quatenus ex corpore et animo constat, omnesque rerum gradus in se complectitur, disseramus. Nam licet in superiori tractatu nonnulla de primi hominis creatione, et statu dixerimus : ibi tamen non tam hominis naturam, facultates et operationes, quam sacram de creatione hominis historiam explicuimus : ideoque optime in hunc locum cadit naturæ nostræ accurasier contemplatio. Ita enim fiet, ut nos ipsos clarius, ac penitus cognoscendo, Deum etiam ipsum melius assequamur : facilius enim, et perfectius ex nobis ipsis, quam ex aliis ejus effectibus ad ipsius intelligentiam provehimur.

2. *Nostræ animæ cognitio accommodatius quam Angelorum nos dicit ad cognitionem Dei.* — Etenim licet angelica natura perfectior, quam humana sit, ac proinde suapte conditione Deum magis referat, ac repræsentet : nihilominus ab homine in hac vita difficilius, et tenuis cognoscitur : nam ipsos etiam Angelos per quamdam cum mente nostra similitudinem, vel analogiam investigamus et attingimus : ideoque humana mens excellentiam et virtutem suam attentius considerando, et imperfectiones, quas in se conspicit, removendo, ad divinam naturam, ejusque perfectiones contemplandas magis provehit et assurgit. Quamvis autem homo ex corpore et anima constet, ac proinde utriusque partis cognitio ad totum hominem cognoscendum necessaria videatur, præsertim quia nec materia sine forma, nec forma sine materia, teste Aristotele 2 Physicorum, cap. 2, exakte cognosci potest, nihilominus de sola hominis anima tractatum hunc inscribimus, non quia corporis cognitio omnino negligenda sit, sed ut significemus, intentionem nostram in animam ipsam per se, et (ut ita dicam) directe dirigi, de corpore vero illa tantum delibanda esse, quæ ad cognitionem animæ, et facultatem ejus, quæ corpore ad functiones suas, ut organo utuntur, fuerit necessarium, et ob causam similem (ut Augustinus alias dixit, libro de Quantit.

Animæ, capit. 33). Amputabo lectori latissimam quamdam, et infinitam expectationem, ne me de omni anima dicturum putet, sed de sola humana, quam solam curare debemus, si nobis metipsis curæ sumus. Ita enim nos de anima tantum rationali tractare proponimus; quia propria hominis excellentia in mente posita est; per illam enim ad imaginem Dei factus est, et felicitas æternæ ac liberarum, moraliumque actionum capax existit. Nihilominus tamen alios animarum gradus non omnino omittemus, quia in una rationali anima cæteri virtute continentur, et ex conjunctione ad intellectualem gradum singularem perfectionem participant, et secundum suas operationes, et effectus, etiamsi in se, vel in corpore insint, vel per illud exerceantur, intellectui ministrant, liberamque voluntatem mirum in modum adjuvant, vel impediunt.

3. Utilitas, et necessitas hujus doctrinæ pro tractatu de fine hominis, actibusque moralibus. — Ex quo facile intelligi potest alterum, quod in principio posui, nimurum tractatum hunc veluti introductionem quamdam esse ad alteram Theologæ partem, quam, Deo bene juvante, et vitam concedente, post istam complebimus. In illa enim de ultimo fine, ac beatitudine hominis, ac subinde de virtutibus, et vitiis, ac moralibus actibus, quibus vel comparatur beatitudo, vel amittitur, dicturi sumus. Est autem anima horum omnium principium, ac fundamentum, et quamdiu corpori conjuncta est, non solum a sensibus in intelligendo pendet, sed etiam in volendo, et operando ab effectibus appetitus, et a corporalibus motibus, seu passionibus, quæ ab illis in corpore excitantur, vehementer ducitur, et quodammodo trahitur. Hanc igitur ob causam necessarium est, eum qui de moribus disceptare voluerit doctrinam de anima perspectam habere, ut Aristoteles tradidit in Ethicis, lib. 1, cap. 13, et lib. 2, cap. 6, etc., lib. 1, Magn. mor., c. 4. Qui etiam lib. illo 1 Ethic., cap. ultimo dixit, quod sicut medicus, qui remedia corpori curando adhibere cupit, ut suo munere recte fungatur, prius in cognitione corporis multam operam ponit; ita potiori ratione, qui de moribus doctrinam traditurus est, ea quæ ad scientiam de anima spectant, habere perspecta curare debet.

4. Differenter philosophus ac Theologus de anima tractant, sicut et de angelis. — Etenim dicet aliquis, quamvis moralis doctrina scientiam animæ requirat, non proptere expedire, aut conveniens esse, ut Theologus in ea tradenda, vel addiscenda immoretur, cum ex naturali philosophia supponenda sit. Respondemus negando assumptionem, quia Philosophi etiam morales de humana facultate, voluntariis actibus, virtutibus ac vitiis doctrinam tradunt, et nihilominus sacra Theologia sub altiori ratione, et per divina principia eamdem moralem materiam contemplatur. Ut igitur in ordine suo completa, et integra sit, non tantum naturalem animæ cognitionem aliunde sumit, vel supponit, sed etiam ipsammet, sub divino lumine, et principiis revelatis, excellentiorem et pleniorum animæ cognitionem investigare, ac tradere necessarium est. Quod potest ex his, quæ in superioribus de Angelis diximus, satis apte declarari. Nam licet naturalis Theologia, seu Metaphysica intelligentias speculetur: nihilominus supernaturalis Theologia ex suis divinis principiis pleniorum, ac certiorum doctrinam, de natura et proprietatibus earumdem substantiarum separatarum tradit. Idem ergo in cognitione animæ humanæ observari debet. Quapropter eamdem fere methodum, quam explicando naturam Angelorum in priori parte illius tractatus, observabimus. Nam posterior pars illius doctrinæ, quæ est de gratia et gloria culpa et poena Angelorum, in præsenti de Anima consideratione locum non habet; quoniam partes omnes Theologæ, quæ post istam sequuntur, in illo munere versantur.

5. Partitio præsentis tractatus. — Igitur præsentem tractatum in sex libros dividimus. Primus animæ naturam, seu essentiam, ejusque attributa substantialia declarabit;

quatuor vero subsequentes de facultatibus animæ disserent, eritque in ordine Secundus de potentiis animæ in communi, et primo de vegetativis; harum enim doctrinam neque D. Thomæ, in sua Summa preterivit, nec parum theologo deservit ad rimandas appetitus humani passiones. Tertius de potentiis sensitivis. Quartus de intellectiva. Quintus de appetitivis facultatibus, quibus loco motiva cohæret. Sextus de statu animæ separatae, illius enim consideratio valde theologica est, multumque naturalem scientiam transcendit; et in hac scientia commodiore locum non habet, et per quendam proportionem ad ea, quæ de Angelis diximus, facile poterit in præsenti expediri.

